

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการประเมินผลแนวพุทธ: การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นงานวิจัยทั้งเชิงเอกสาร(Documentary Research) และเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณธรรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อศึกษาวิเคราะห์การประเมินผลการสอนศีลธรรมโดยใช้ภavana ๔ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณธรรมตามหลักไตรสิกขาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา ศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ด้วยการประยุกต์แนวทางการประเมินผลพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามหลักไตรสิกขาด้วยหลักภavana ๔ คือ กายภavana สีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้

๕.๑.๑ การพัฒนาคุณธรรมตามหลักไตรสิกขา และการประเมินผลด้วยภavana ๔

การพัฒนาคุณธรรมตามหลักไตรสิกขา คือกระบวนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑) อริศีลสิกขา คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรมหมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องมีผลดี สิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์มี ๒ ประเภท คือ

(๑) สิ่งแวดล้อมทางสังคมได้แก่เพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสัตว์อื่น

(๒) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย ๔ เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี และสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติ

๒) อริจิตตสิกขา หมายถึงการฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือ เจตนาและ

เป็นไปตามเจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนา ให้ดีขึ้นแล้ว ก็จะสามารถดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วยแม้ความสุขความทุกข์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจ

๓) อธิปัญญาศึกษา หมายถึง การพัฒนาปัญญาซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็น ตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดคนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่า จะมีปัญญารู้ นำหรือบอกทางให้เท่าใดและปัญญาเป็นตัว ปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัดมีปัญหาติดตันอยู่พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไรจิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้

เป้าหมายการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขามี ๓ ประการ คือ

๑) ขั้นต้นเพื่อให้สามารถประกอบสัมมาอาชีวะหรือสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง ซึ่งตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวาจา (การมีวาจาชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) และ สัมมากรรมันตะ(การกระทำชอบ)

๒) ขั้นกลางเพื่อให้มีศีลธรรมจริยธรรม ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพจิตดี เป็นคนดีของสังคมประเทศชาติ ตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวาจา (มีความเพียรชอบ) สัมมาสติ (มีสติชอบ) และมีสัมมาสมาธิ (มีสมาธิชอบ)

๓) ขั้นสูงพัฒนามนุษย์ไปสู่ระดับอุดมคติตามหลักพุทธธรรมคือสู่ระดับนิโรธหรือนิพพาน ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีความสุขที่แท้จริงหรือมีสภาพของการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิงตรงกับ อริยมรรคข้อ สัมมาทิฐิ (มีความคิดเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (มีแนวความคิดชอบ)

การประเมินผลการสอนศีลธรรมโดยใช้หลักทาวนา ๔ ดังนี้

๑) กายทาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุ

๒) สติทาวนา การพัฒนาสติ คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์

๓) จิตตทาวนา การพัฒนาจิต คือการทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในคุณธรรม จริยธรรม ความเข้มแข็งมั่นคง และความเบิกบานผ่องใสสงบสุข

๔) ปัญญาทาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริง

๕.๑.๒ รูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตามแนวพระพุทธศาสนา

ในการพัฒนารูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตามแนวพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่๑ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยศึกษา การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา การสอนศีลธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา และการประเมินผลการสอนศีลธรรมด้วยหลักทฤษฎี

ขั้นตอนที่๒ วิเคราะห์ประเด็นการประเมินผลโดยศึกษาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพื่อกำหนดประเด็นการประเมิน

ขั้นตอนที่๓ นำตัวชี้วัดที่ได้จากการวิเคราะห์ไปตรวจสอบความถูกต้อง แม่นยำ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน๑๐ ท่าน และปรับปรุงตัวชี้วัดตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่๔ ตรวจสอบคุณภาพของตัวชี้วัด โดยการนำตัวชี้วัดที่ผ่านการเห็นชอบของผู้ทรงคุณวุฒิไปประเมิน โดยการใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มพระสอนศีลธรรมจำนวน๑๐๗ รูป

ขั้นตอนที่๕ ทดสอบรูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการนำตัวชี้วัดไปออกแบบเครื่องมือการประเมินผลการสอนศีลธรรม๓ ระดับ คือ การประเมินผลระดับโรงเรียนและระดับชั้นเรียน การประเมินผลโครงการพระสอนศีลธรรมและการประเมินผลการสอนศีลธรรมระดับบุคคล โดยศึกษานักเรียนในโรงเรียนที่มีพระสอนศีลธรรม จำนวน๒๗๐ คน

ขั้นตอนที่๖ สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวชี้วัดการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวชี้วัดการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย๔.๕๑ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ ๕.๑

ตารางที่ ๕.๑ แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวชี้วัดแยกตามองค์ประกอบ

รายการตัวชี้วัด	ระดับความเหมาะสมของตัวชี้วัด		
	Mean	SD	ระดับ
ด้านกายภาพ			
๑. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า	๔.๒๓	.๘๕	มากที่สุด
๒. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๔.๓๕	.๗๒	มากที่สุด
๓. รับรู้ ดู ฟัง สิ่งต่าง ๆ โดยตระหนักรู้และสามารถหาประโยชน์จากการรับรู้ดู ฟังนั้น ๆ ได้	๔.๖๑	.๖๑	มากที่สุด
๔. รับประทานอาหารที่มีคุณค่าในปริมาณที่เหมาะสม	๔.๕๓	.๖๓	มากที่สุด
๕. หลีกเลี่ยงจากสิ่งเสพติดที่บั่นทอนทำลายสุขภาพ	๔.๗๓	.๔๔	มากที่สุด
๖. มีสุขภาพแข็งแรง เจริญเติบโตตามวัย ร่างกายสะอาดแต่งกายเรียบร้อย	๔.๕๐	.๖๗	มากที่สุด

รายการตัวชี้วัด	ระดับความเหมาะสมของตัวชี้วัด		
	Mean	SD	ระดับ
ด้านศีลภาวนา			
๑. ปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ อย่างครบถ้วน	๔.๕๔	.๖๑	มากที่สุด
๒. ตั้งตนอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ และกติกาของสังฆ	๔.๕๔	.๖๒	มากที่สุด
๓. ตรงต่อเวลาและรู้จักคุณค่าของเวลา	๔.๔๑	.๗๑	มากที่สุด
๔. รู้จักพอ	๔.๕๖	.๕๖	มากที่สุด
๕. มีกิริยา วาจาสุภาพ เรียบร้อย มีสัมมาคารวะ	๔.๗๐	.๔๖	มากที่สุด
๖. ไม่เบียดเบียนเองและผู้อื่น	๔.๖๖	.๔๗	มากที่สุด
๗. มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	๔.๕๖	.๖๑	มากที่สุด
ด้านจิตตภาวนา			
๑. มีจิตใจดีงามตามหลักพรหมวิหาร มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น	๔.๖๐	.๖๑	มากที่สุด
๒. มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่น	๔.๕๓	.๖๗	มากที่สุด
๓. มีสติระลึกรู้อยู่เสมอ	๔.๕๔	.๖๑	มากที่สุด
๔. มีความร่าเริง แจ่มใส สงบเย็น	๔.๗๐	.๔๖	มากที่สุด
ด้านปัญญาภาวนา			
๑. มีความรู้ทางวิชาการตามหลักสูตร	๔.๒๔	.๗๖	มากที่สุด
๒. มีความสามารถในการคิดตามหลัก โยนิโสมนสิการ (คิดเป็น เห็นทางออก)	๔.๔๓	.๗๑	มากที่สุด
๓. รู้ผิด ชอบ ชั่ว ดี	๔.๕๔	.๖๑	มากที่สุด
๔. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง	๔.๔๑	.๘๗	มากที่สุด
๕. สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม	๔.๔๔	.๗๑	มากที่สุด
๖. สามารถแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ได้ด้วยปัญญา	๔.๓๗	.๘๗	มากที่สุด
รวม	๔.๕๑	.๔๘	มากที่สุด

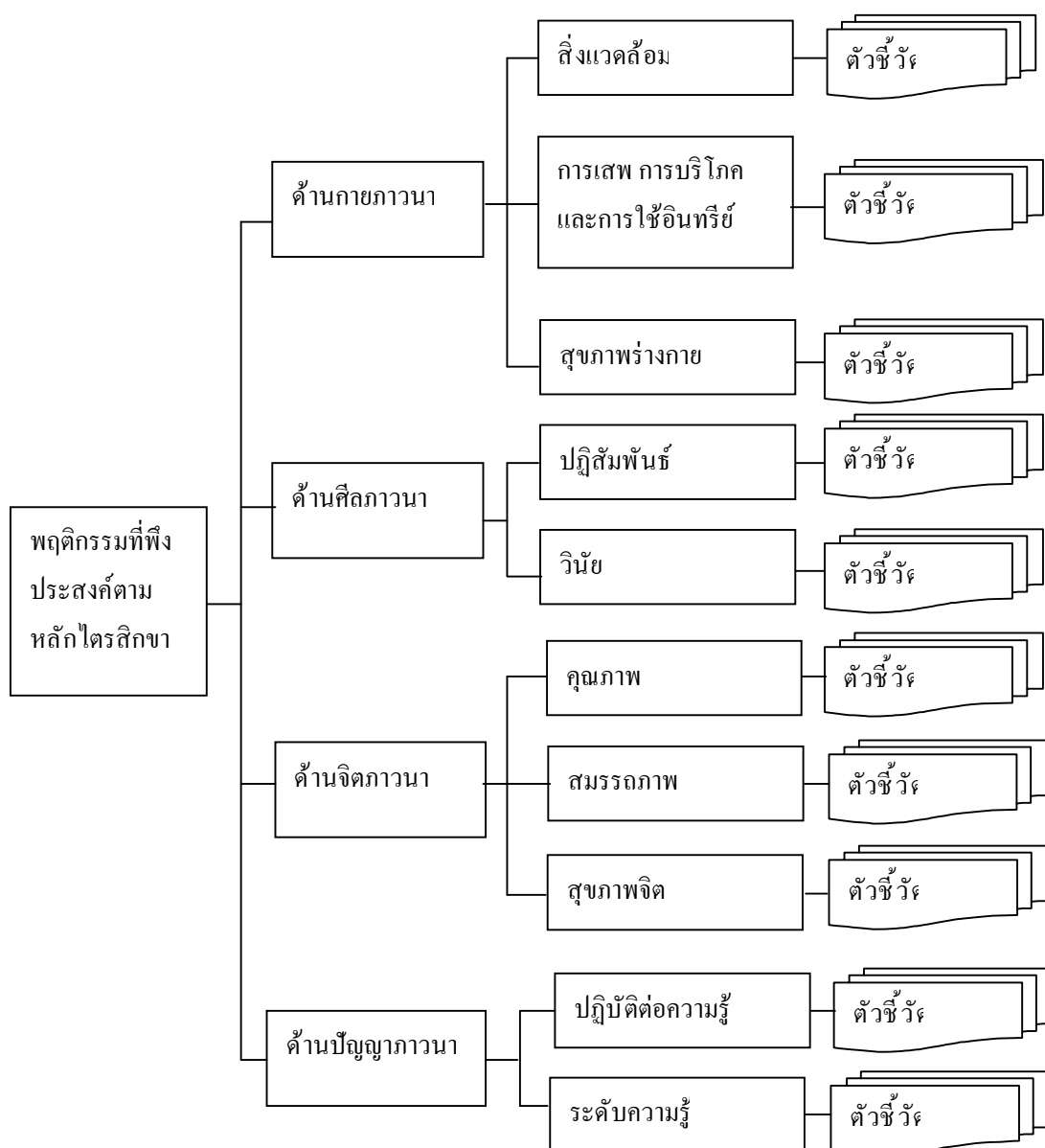
ผลการทดสอบรูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เป็นเป้าหมาย โดยการประเมินนักเรียนจำนวน ๒๗๐ คน พบว่า ผลการประเมินการสอนศีลธรรมในโรงเรียนในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านองค์ประกอบ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านจิตตภาวนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๔.๔๑ รองลงมาด้านปัญญาภาวนา มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๐ ด้านกายภาวนา มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๗ และด้านศีลภาวนา มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ ตามลำดับ

เมื่อนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน ไปประเมินโครงการพระสอนศิลปกรรมในโรงเรียน พบว่า โครงการพระสอนศิลปกรรมในโรงเรียนมีความสำเร็จเชิงคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านผลผลิตและผลลัพธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๔.๔๑ และด้านวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ ตามลำดับ

รูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนตามแนวพระพุทธศาสนา

การพัฒนา รูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการประเมินผลการสอนศิลปกรรม ทั้งในแง่ของ หลักการ แนวคิดและทฤษฎี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อกำหนดประเด็นในการประเมินผล รวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดแต่ละประเด็น โดยใช้หลักภาวนา มาประยุกต์เพื่อการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน ได้ดังนี้คือ ด้านกายภาวนา มี ๓ องค์ประกอบย่อย คือ สิ่งแวดล้อม การเสพการบริโภคและการใช้อินทรีย์ รวม ๖ ตัวชี้วัด ด้านศีลภาวนา มี ๒ องค์ประกอบย่อย คือ ปฏิสัมพันธ์ และวินัย รวม ๗ ตัวชี้วัด ด้านจิตตภาวนา มี ๓ องค์ประกอบย่อย คือ คุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต รวม ๔ ตัวชี้วัด และด้านปัญญาภาวนา มี ๒ องค์ประกอบย่อย คือ การปฏิบัติต่อความรู้ และระดับความรู้ รวม ๖ ตัวชี้วัด รวมทั้งหมด ๑๓ ตัวชี้วัด ซึ่งรูปแบบปรากฏตามแผนภาพที่ ๕.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๕.๑ รูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากแผนภาพที่ ๕.๑ แสดงรายละเอียดตัวชี้วัดตามตารางที่ ๕.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๕.๒ แสดงตัวชี้วัดการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัด
ด้านกายภาพ (๖ ตัวชี้วัด)	สิ่งแวดล้อม	๑. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ๒. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
	การเสพ การบริโภค และการใช้อินทรีย์	๓. รับรู้ คู ฟัง สิ่งต่าง ๆ โดยตระหนักรู้และสามารถหาประโยชน์จากการรับรู้คูปูฟังนั้นๆ ได้
	สุขภาพร่างกาย	๔. รับประทานอาหารที่มีคุณค่าในปริมาณที่เหมาะสม ๕. หลีกเลียงจากสิ่งเสพติดที่บั่นทอนทำลายสุขภาพ ๖. มีสุขภาพแข็งแรง เจริญเติบโตตามวัย ร่างกายสะอาดแต่งกายเรียบร้อย
ด้านศีลภาวนา (๗ ตัวชี้วัด)	ปฏิสัมพันธ์	๑. ปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ อย่างครบถ้วน ๒. มีกิริยา วาจาสุภาพ เรียบร้อย มีสัมมาการะ ๓. ไม่เบียดเบียนเองและผู้อื่น
	วินัย	๔. ตั้งตนอยู่ในระเบียบวินัยกฎเกณฑ์ และกติกาสังคม ๕. ตรงต่อเวลาและรู้จักคุณค่าของเวลา ๖. รู้จักพอ ๗. มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัด
ด้านจิตตภาวนา (๔ ตัวชี้วัด)	คุณภาพ	๑. มีจิตใจตั้งงามตามหลักพรหมวิหาร มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น
	สมรรถภาพ	๒. มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่น ๓. มีสติระลึกรู้อยู่เสมอ
	สุขภาพจิต	๔. มีความร่าเริง แจ่มใส สงบเย็น
ด้านปัญญาภาวนา (๖ ตัวชี้วัด)	การปฏิบัติต่อความรู้	๑. มีความรู้ทางวิชาการตามหลักสูตร ๒. มีความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ (คิดเป็น เห็นทางออก) ๓. สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยปัญญา
	ระดับความรู้	๔. รู้ผิด ชอบ ชั่ว ดี ๕. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสถานะที่เป็นจริง ๖. สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม

ผลการนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตรวจสอบความเหมาะสมของตัวชี้วัด และทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีข้อสรุปดังนี้

๑. ความเหมาะสมของตัวชี้วัด จากการตรวจสอบความเหมาะสมของตัวชี้วัด พบว่าตัวชี้วัดการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

๒. ความเป็นสากลของรูปแบบ รูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความเป็นสากล กล่าวคือสามารถประยุกต์ใช้ในการประเมินผลการสอนศีลธรรมในทุกระดับการศึกษา คือระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา

๓. ระดับการประเมิน รูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน สามารถนำไปประเมินผลได้ในหลายระดับ กล่าวคือ ประเมินผลระดับบุคคล ประเมินผลระดับสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน ประเมินผลระดับชั้นเรียน และประเมินผลระดับโครงการ

๔. ลักษณะการประเมินผล ในการนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนไปใช้ ผู้ประเมิน(ผู้สอน) สามารถประเมินผลเอง หรือให้ผู้ถูกประเมิน(ผู้เรียน,นักเรียน นักศึกษา) ประเมินผลตนเองก็ได้

๕. องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด สามารถนำไปจัดทำเครื่องมือเพื่อการประเมินผลได้ตามความเหมาะสมของผู้ถูกประเมิน นอกจากนี้แต่ละองค์ประกอบก็มีความสัมพันธ์ อาศัยซึ่งกันและกัน และส่งผลต่อกัน

๖. เกณฑ์การให้น้ำหนัก การให้น้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ประเมินที่จะเน้นในด้านใดด้านหนึ่ง

๗. วิธีการประเมิน ในการประเมินผลการสอนศิลปกรรมนั้น เป็นวิธีการประเมินเชิงธรรมชาติ หรืออัตนัยนิยม คือรวบรวมข้อมูลตามสภาพธรรมชาติ หรือความเป็นจริง โดยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการมอบหมายงาน เป็นต้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน มีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

๕.๒.๑ ความเหมาะสมของรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน

จากผลการวิจัย พบว่า คุณภาพของตัวชี้วัดการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (Mean = ๔.๕๑ SD = .๔๘) โดยด้านที่มีคะแนนความเหมาะสมมากที่สุดคือด้านจิตตาวานา (Mean = ๔.๕๕ SD = .๕๐) รองลงมาคือด้านสติภาวนา (Mean = ๔.๕๓ SD = .๔๕) ด้านกายภาวนา (Mean = ๔.๕๐ SD = .๕๒) และด้านปัญญาภาวนา (Mean = ๔.๔๑ SD = .๖๔) ตามลำดับ แสดงว่ารูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนมีความเหมาะสม สามารถที่จะนำไปประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดสอบของผู้วิจัยที่พบว่า รูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนสามารถนำไปประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนได้หลายระดับทั้งระดับบุคคล ระดับหน่วยงาน (โรงเรียน/สถาบันการศึกษา และระดับโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิต ธรรมสังวาลย์* ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธในความ

* บัณฑิต ธรรมสังวาลย์, “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๐-๒๐๓.

คิดเห็นของผู้ปกครองหรือกรรมการสถานศึกษา องค์ประกอบด้านผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่มีความเหมาะสมเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านจิตภาวนา (Mean=๔.๒๕ SD=.๑๒) รองลงมาเป็น ด้านศีลภาวนา (Mean=๔.๒๘ SD=.๑๖) ด้านกายภาวนา (Mean=๔.๒๓ SD=.๑๖) และด้านปัญญาภาวนา (Mean=๔.๑๘ SD=.๑๔)

๕.๒.๒ ความเป็นสากลของรูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ความเป็นสากล กล่าวคือการที่ผู้ประเมินสามารถนำรูปแบบไปประเมินได้หลายระดับ คือ สามารถนำไปประเมินผลการสอนศีลธรรมในทุกระดับการศึกษา คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ชัดเจน ซึ่งในที่นี้ก็เพื่อการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีตัวแปร/องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด และเนื้อหาสาระ และมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร/องค์ประกอบ/ตัวชี้วัดและเนื้อหาสาระของรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับขอบบิณฑ์^๒ ที่ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นนามธรรมที่ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์หรือความจริงได้ง่ายขึ้น ซึ่งรูปแบบโดยทั่วไปต้องมีส่วนประกอบสำคัญอย่างน้อย ๓ ประการ คือ วัตถุประสงค์ ตัวแปร องค์ประกอบหรือสาระเนื้อหา และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร องค์ประกอบหรือสาระเนื้อหาดังกล่าว

นอกจากนี้รูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่าด้วยวิธีเชิงธรรมชาติ กล่าวคือเป็นวิธีการประเมินเชิงธรรมชาติ หรืออัตนัยนิยม คือรวบรวมข้อมูลตามสภาพธรรมชาติ หรือความเป็นจริง โดยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการมอบหมายงาน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับประเภทของรูปแบบที่ริชชี กาญจนวาสิ^๓ ได้สรุปไว้ว่ามีรูปแบบการประเมิน ๒๘ รูปแบบ แบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๔ กลุ่ม รูปแบบยึดสภาพจริง (Authentic Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการพิจารณาผลการปฏิบัติงานตามสภาพจริง เพื่อแก้ข้อจำกัดของการทดสอบ เช่น การประเมินตามสภาพปัญหาจริงเกี่ยวกับความคิด การทำงาน ร่วมกัน ชื่นงาน งานเขียน แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) และทักษะชีวิต เป็นต้น

^๒ Robbins, S.P. **Organizational behavior: Concept, controversies and application**, 3rd ed, (New Jersey: Practice Hall, 1986.) p. 44.

^๓ ริชชี กาญจนวาสิ, **ทฤษฎีการประเมิน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๔-๑๒๕.

๕.๒.๓ การนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนไปใช้ในการประเมิน

ในการนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนไปใช้ในการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน จากการศึกษา พบว่า รูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้ในหลายลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการประเมินผล ดังนี้

๑) เพื่อการประเมินผลระดับบุคคล ผู้ประเมินสามารถนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนไปออกแบบเครื่องมือตามแบบที่ให้ไว้ในงานวิจัยนี้ เพื่อการประเมินผลรายบุคคล โดยใช้วิธีการประเมินผลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการมอบหมายงาน หรือสามารถให้นักเรียนประเมินผลด้วยตนเองตามเครื่องมือที่ได้ออกแบบไว้

๒) เพื่อการประเมินผลระดับชั้นเรียนหรือระดับโรงเรียน ผู้ประเมินสามารถนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน ไปออกแบบเครื่องมือเพื่อการประเมินผลระดับชั้นเรียนหรือระดับโรงเรียน เพื่อประเมินผลภาพรวมของการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน

๓) เพื่อการประเมินผลโครงการพระสอนศิลปกรรมในโรงเรียน ผู้ประเมินสามารถนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน ไปออกแบบเครื่องมือเพื่อการประเมินผลโครงการพระสอนศิลปกรรม ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดตัวชี้วัดแยกตามวัตถุประสงค์ ผลผลิต ผลลัพธ์ และความสำเร็จเชิงคุณภาพ ของโครงการไว้แล้ว

ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลทางการศึกษา นั่นคือเพื่อค้นหาและพัฒนาสมรรถภาพของนักเรียน เพื่อจัดตำแหน่ง เพื่อวินิจฉัยจุดบกพร่องของการจัดการเรียนการสอน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างบุคคล หรือก่อนและหลัง และเพื่อประเมินผลภาพรวมของโครงการหรือหลักสูตร^๔ โดยการประเมินผลรายบุคคลสามารถนำไปค้นหาและพัฒนาสมรรถภาพของนักเรียน จัดตำแหน่ง หรือเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วนการประเมินผลระดับชั้นเรียน/โรงเรียนหรือโครงการ เพื่อการประเมินผลภาพรวมของโครงการ/หลักสูตร ตลอดถึงวินิจฉัยจุดบกพร่องของการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

^๔ ทิวัตต์ มณีโชติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน [ออนไลน์] แหล่งข้อมูล:

<http://ird.rmuti.ac.th/newweb/fmanager/files/1Tiwat.doc> [๒๐ มีนาคม ๒๕๕๖].

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนไปใช้ ดังนี้

- ๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำคู่มือประกอบการใช้ตัวชี้วัดรูปแบบการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนเพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ของพระสอนศิลปกรรมในโรงเรียน
- ๒) ควรนำตัวชี้วัดการประเมินผลการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนไปส่งเสริมให้เกิดการใช้ในหมู่ของพระสอนศิลปกรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปกรรมในโรงเรียน
- ๓) ควรนำตัวชี้วัดนี้ไปนิเทศงานสอนศิลปกรรมตามโครงการพระสอนศิลปกรรมในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนดังนี้

๑. การมีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และพระสอนศิลปกรรม เป็นระยะ เพื่อร่วมกันสังเกตพฤติกรรมเด็ก และนำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอน
๒. พระสอนศิลปกรรมควรนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการสอนศิลปกรรมด้วย เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อไม่ให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน
๓. สำนักงานพระสอนศิลปกรรม ควรเร่งผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ และให้เพียงพอต่อความต้องการของพระสอนศิลปกรรม
๔. สำนักงานพระสอนศิลปกรรม ควรกระตุ้นการส่งเสริมนโยบายด้านการสอนศิลปกรรมอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากผู้บริหารบางโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนศิลปกรรม
๕. สำนักงานพระสอนศิลปกรรม ต้องเร่งพัฒนาคุณภาพของพระสอนศิลปกรรมให้มีความรู้ความสามารถในการสอน ตลอดถึงพระสอนศิลปกรรมเองก็ต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของเด็ก
๖. สำนักงานพระสอนศิลปกรรม ควรขยายโครงการพระสอนศิลปกรรมเข้าไปในโรงเรียนระดับอนุบาลให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการปลูกฝังเด็กตั้งแต่ยังเล็ก

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในด้านของการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๒) ควรมีการวิจัยด้านการนำรูปแบบการประเมินผลการสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปใช้ในระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไป เช่น ในระดับชั้นมัธยมศึกษา เป็นต้น
- ๓) ควรมีการวิจัยในเรื่องของการประยุกต์หลักธรรมต่าง ๆ ในการนำไปปฏิบัติ เช่น หลักธรรมด้านการบริหารการศึกษา การบริหารหน่วยงานองค์กร ต่าง ๆ เป็นต้น